

SECTION 2. TECHNOLOGY OF PRODUCTION AND PROCESSING OF LIVESTOCK PRODUCTS

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-626-3-7>

DAIRY FARMING IN UKRAINE: REALITIES AND PROSPECTS IN WARTIME CONDITIONS

МОЛОЧНЕ СКОТАРСТВО В УКРАЇНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Vasyak V. Yu.

*Postgraduate student at the Department
of Bioresources, Animal Husbandry
and Aquaculture,
Polissia National University
Zhytomyr, Ukraine*

Васяк В. Ю.

*здобувач кафедри біоресурсів,
тваринництва та аквакультури,
Поліський національний університет
Житомир, Україна*

Молочне скотарство традиційно є однією з провідних галузей аграрного сектору України, яка забезпечує населення цінними харчовими продуктами та формує значну частку в структурі агропромислового комплексу. Виробництво молока має важливе соціально-економічне значення, забезпечує сировиною переробну промисловість і впливає на продовольчу безпеку країни [1, с. 222; 2, с. 66; 3, с. 574].

Глибоку кризу в молочному секторі спричинила війна країни-агресора і особливо – повномасштабне вторгнення: руйнування інфраструктури, окупація частини територій, порушення логістичних ланцюгів, енергетичні проблеми та зниження купівельної спроможності населення суттєво вплинули на стан і динаміку розвитку галузі [3, с. 605; 4; 5, с. 265].

За даними Державної служби статистики України, поголів'я великої рогатої худоби протягом останніх років постійно скорочується. Загалом за 30 років незалежності нашої держави поголів'я великої рогатої худоби скоротилося в загальному на 88 %. Так, у 1991 році ця цифра становила 24623,4 тис. гол., у 2021 – вже 2874 тис. гол. Негативно на стані галузі молочного скотарства, так би мовити, «позначилася» війна, починаючи з 2014 року – починаючи з цього періоду і до теперішнього часу поголів'я худоби зменшилося більше, ніж удвічі – з 4534 тис. гол. у 2014 до 2307 тис. гол. у 2023 році. На початок серпня 2025 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2024 року, поголів'я

великої рогатої худоби зменшилося на 10 % і наразі становить 2151,5 тис. голів, в тому числі 1 140,4 тис. голів корів; у жовтні 2025 року поголів'я становило відповідно 2083,7 та 1121,7 тис. голів. Особливо великих втрат галузь зазнала у прифронтових і окупованих регіонах – Харківській, Херсонській, Запорізькій, Донецькій, Луганській областях, де знищено або пошкоджено ферми, зруйновано системи зберігання кормів і молока, поголів'я частково евакуйовано або втрачено [6; 7, с. 25; 8, с. 14–15].

Загальний обсяг виробництва молока зменшився майже на 25–30 %, порівняно з довоєнним періодом. У 1991 році господарствами усіх категорій було вироблено 22408,6 тис. т молока, у 2021 році – 8713,9 тис. т, у 2024 році – 7246, 4 тис. т молока. При цьому спостерігається структурна трансформація виробництва – частка фермерських і промислових господарств у загальному обсязі зростає, тоді як частка особистих селянських господарств зменшується через низьку рентабельність і відсутність ринку збуту. Водночас великі молочні підприємства, які залишилися в безпечніших регіонах (Волинська, Рівненська, Хмельницька, Львівська області), нарощують продуктивність завдяки використанню високопродуктивних порід, сучасних доїльних залів, автоматизованих систем управління стадом і програм ветеринарного моніторингу. За січень-вересень 2025 року всього було вироблено 5310,9 тис. т молока усіма категоріями господарств, при чому 2384,8 тис. т молока сільськогосподарськими підприємствами і 2926,1 тис. т – господарствами населення [6; 8, с. 16–17].

До основних проблем галузі молочного скотарства нашої держави в умовах воєнних дій належать: втрата поголів'я та руйнування ферм – частина господарств знищена або пошкоджена внаслідок бойових дій, перевезення виробництв і евакуація тварин супроводжується стресом і часто загибеллю худоби; дефіцит кормів – порушення посівної кампанії, мінування полів, брак добрив та пального призводять до нестачі кормів, що впливає на продуктивність і здоров'я тварин; проблеми з логістикою та збутом – через зруйновані дороги та енергетичну інфраструктуру ускладнено транспортування молока до переробних заводів, особливо з південних і східних регіонів; енергетична криза – перебої з електро- і теплопостачанням створюють труднощі у доїнні, охолодженні та зберіганні молока; нестача професійних кадрів – значна частина працівників мобілізована або евакуйована, що впливає на ефективність роботи господарств; фінансові ризики та низька рентабельність – підвищення вартості кормів, енергоносіїв і ветеринарних препаратів при низьких закупівельних цінах на молоко зменшує прибутковість виробництва [3, с. 576–579; 7, с. 30–31; 9].

Та попри складну ситуацію, українські виробники демонструють високу гнучкість і здатність до адаптації: децентралізація виробництва, коли малі ферми та кооперативи стають ключовими постачальниками сирого молока на регіональному рівні; перехід на автономні джерела енергії, коли використовуються генератори, сонячні панелі, біогазові установки; розвиток переробки на місцях, коли господарства створюють власні міні-сироварні, виробляють йогурти, сири, масло, що дозволяє підвищити додану вартість продукції; експортна переорієнтація, коли частина підприємств, особливо в західних регіонах, сертифікуються під вимоги ЄС для експорту органічного молока та продуктів його переробки [8, с. 24–25; 9; 10].

Отже, незважаючи на складну ситуацію в нашій країні, і у тваринництві в тому числі, галузь молочного скотарства має значний потенціал відновлення та модернізації завдяки державним і міжнародним програмам підтримки, при цьому пріоритет – це відновлення ферм за принципами енергоефективності, біобезпеки та сталого виробництва; завдяки впровадженню сучасних технологій – генетичного відбору, автоматизованого доїння, біочіпуння та цифрового моніторингу здоров'я тварин, що дозволить підняти надої до 7–9 тис. кг на корову за лактацію; завдяки розвитку кооперації, переходу до «зеленого» виробництва, міжнародній підтримці та інтеграції. Молочне скотарство України хоч і «переживає» один із найскладніших періодів у своїй історії, адже війна завдала галузі значних втрат, та завдяки стійкості фермерів, гнучкості бізнесу та міжнародній підтримці створюються умови для відновлення і трансформації галузі на якісно новому рівні. Галузь здатна стати одним із драйверів післявоєнного відродження аграрного сектору України, забезпечуючи продовольчу безпеку та економічну стабільність у сільських регіонах.

Література:

1. Антощенкова В. В. Складові та напрямки управління продовольчою безпекою. *Аграрні інновації*. 2023. № 18. С. 222–227.
2. Brooks K., Place F. Global food systems: can foresight learn from hindsight? *Global Food Security*. 2019. Vol. 20. P. 66–71.
3. Shuliar Alina. Monitoring of selection and technological elements of production of livestock products in farms of Ukraine and Europe. *Prospects for the development and implementation of innovative technologies in veterinary medicine and animal husbandry: scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 574–605.
4. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey. December

2022. Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome, 2022. URL: <https://doi.org/10.4060/cc3311en> (дата звернення: 17.10.2025).

5. Шуляр Альона Л., Шуляр Аліна Л., Ткачук В. П. Оцінка молочної продуктивності корів голштинської породи та якості їх молока. *Таврійський науковий вісник. Серія : Сільськогосподарські науки*. 2024. Вип. 136. С. 265–271. DOI: <https://doi.org/10.32782/2226-0099.2024.136.2.32>

6. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.10.2025).

7. Гладій М. Р., Просович О. П. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної галузі України. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2022. № 2 (10). С. 20–31.

8. Івченко В. М., Солошонок А. Л., Зірнзак О. С., Полонська О. М. Тенденції розвитку молочного ринку України в умовах сьогодення. *Економіка харчової промисловості*. 2024. Вип.1. Т. 16. С. 13–25.

9. Іщенко Я. П., Вишинська А. Ю. Сучасний стан молочного скотарства в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 7. URL: <https://surl.li/xqivbk> (дата звернення: 17.10.2025). DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.51>

10. Цвігун І., Цвігун А. Проблеми розвитку молочного скотарства в регіонах України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3126> (дата звернення: 17.10.2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-18>.